

Lyhyt matematiikka 27.9.2000, ratkaisut:

1. Yhtälön $\frac{3}{5}x + 2 = 1$ ratkaisu on $x = -\frac{5}{3}$. Koska $3(-\frac{5}{3})^2 - 7(-\frac{5}{3}) - 20 = \frac{25}{3} + \frac{35}{3} - 20 = 0$, toteuttaa $-\frac{5}{3}$ myös toisen yhtälön. Näin ollen yhtälöillä on samoja ratkaisuja.
2. Yksi dollari oli 11.1. euroissa $\frac{1}{1,1569} \approx 0,86438$ EUR ja 12.7. vastaavasti $\frac{1}{1,0124} \approx 0,98775$ EUR. Koska $\frac{1}{1,0124} : \frac{1}{1,1569} = \frac{1,1569}{1,0124} \approx 1,1427$, vahvistui dollarin kurssi euroon nähden 14,3 %. Samoin yksi jeni oli 11.1. euroissa $\frac{1}{126,33} \approx 0,0079158$ EUR ja 12.7. vastaavasti $\frac{1}{123,82} \approx 0,0080762$ EUR. Koska $\frac{1}{123,82} : \frac{1}{126,33} = \frac{126,33}{123,82} \approx 1,0203$, vahvistui jenin kurssi euroon nähden 2,0 %.
3. Jos veroton hinta on x mk, on $1,22x = 136$, joten $x \approx 111,475$. Uusi arvonlisävero on 12 % ja uusi maksu on $1,12x \approx 124,85$ mk. Vastaus: Maksu olisi ollut 124,90 mk.
4. Tynnyrin tilavuus on $V_1 = \pi \cdot 0,35^2 \cdot 1,20 \approx 0,46181 \text{ m}^3 = 461,81 \text{ dm}^3$. Tyhjän tilan tilavuus on $V_1 - 120 \approx 341,81 \text{ dm}^3$ ja korkeus $\frac{341,81}{\pi \cdot 3,5^2} \approx 8,882$ dm. Vastaus: 89 cm.
5. Tavoitteen mukainen matka-aika on $\frac{25}{23} \text{ h} = \frac{25 \cdot 60}{23} \text{ min} \approx 65,217$ min. Aikaa loppumatkaan on siis $65,217 - 38 = 27,217$ min. Vastaus: 27 minuutissa.
6. Funktion f derivaatta $f'(a)$ on funktion kuvaajan pisteeseen $(a, f(a))$ piirretyn tangentin kulmakerroin. **a)** Suoran $4y + 5x = 2$ eli $y = -\frac{5}{4}x + \frac{1}{2}$ kulmakerroin on $-\frac{5}{4}$, joten $f'(1) = -\frac{5}{4}$. **b)** Funktion $f(x) = x^2$ kuvaajan ja suoran $y = x - 2$ yhteisten pisteiden x -koordinaatit toteuttavat yhtälön $x^2 - x + 2 = 0$. Koska ratkaisukaavan juuret on $1 - 8 < 0$, ei yhtälöllä ole reaalisia ratkaisuja. Suora ei siis kosketa funktion kuvaajaa missään pisteessä, eikä näin ollen voi olla kuvaajan tangentti.
7. Jos elävän hain hampaan C-14 isotoopin määrä on m ja määrä pienenee $0,09m$:ksi $5730x$ vuodessa, on $0,5^x m = 0,09m$. Tällöin $x = \frac{\log 0,09}{\log 0,5} \approx 3,4739$, josta tulee ajaksi $5730 \cdot 3,4739 = 19905,6$. Vastaus: Noin 20 000 vuotta vanha.
8. **a)** Jos viidessä tehtävässä on kaksi vaihtoehtoa, on erilaisia kokoonpanoja $2^5 = 32$.
b) Jos 15 tehtävästä on valittava 10, on erilaisia kokoonpanoja $\binom{15}{10} = 3003$.
9. Jos sivulle AB asetetaan piste $D = (-2, \sqrt{2})$, saadaan suorakulmaiset kolmiot ADC ja BDC . Jos $\angle CAD = \alpha$, on $\tan \alpha = \frac{DC}{AD} = \frac{5}{\sqrt{2}}$ ja $\alpha \approx 74,207^\circ$. Jos $\angle CBD = \beta$, on $\tan \beta = \frac{DC}{BD} = \frac{5}{2\sqrt{2}}$ ja $\beta \approx 60,504^\circ$. Lopuksi kolmion ABC C :ssä oleva kulma on $180^\circ - \alpha - \beta \approx 45,289^\circ$. Vastaus: Kolmion kulmat ovat $74,2^\circ$; $60,5^\circ$; $45,3^\circ$.

- 10.** Olkoon poisleikatun neliön sivu x dm, $0 \leq x \leq 2,5$. Tällöin marjalaatikon tilavuus litroina on $V(x) = x(8 - 2x)(5 - 2x) = 4x^3 - 26x^2 + 40x$. Tilavuuden derivaatta on $V'(x) = 12x^2 - 52x + 40$. $V'(x) = 0$, kun $x = 10/3$ tai $x = 1$. Näistä arvoista vain $x = 1$ kuuluu tarkasteltavalle välille $[0; 2,5]$. Tilavuuden suurin arvo saavutetaan joko välin $[0; 2,5]$ päätepisteissä tai derivaatan nollakohdassa $x = 1$. Koska $V(0) = V(2,5) = 0$ ja $V(1) = 18$, on suurimman mahdollisen laatikon korkeus 1 dm eli 10 cm. Tällaiseen laatikkoon mahtuu 18 litraa marjoja.
- 11. a)** Toipilaan voimisteluaajat minuutteina muodostavat geometrisen jonon. Jonon ensimmäinen termi on 15, toinen $1,05 \cdot 15$, kolmas $1,05^2 \cdot 15, \dots, n:s 1,05^{n-1} \cdot 15$ ja 30. termi $1,05^{29} \cdot 15 \approx 61,74$ min. Vastaus: 62 min. **b)** Kokonaisaika on geometrinen summa $\sum_{n=1}^{30} 1,05^{n-1} \cdot 15 = 15 \frac{1 - 1,05^{30}}{1 - 1,05} \approx 996,58$ min. Vastaus: 16 h 37 min.
- 12.** Olkoon ympyrän säde r , keskipiste O sekä A ja B peräkkäiset monikulmion kärjet. Kolmiossa OAB kulma O on $360^\circ/12 = 30^\circ$ ja sivu AB 12-kulmion sivu a . Jos C on AB :n keskipiste, saadaan suorakulmaisesta kolmiosta OCA , että $\frac{1}{2}a = r \sin 15^\circ$. Näin ollen 12-kulmion piirin pituus on $12a = 24r \sin 15^\circ$. Luku π ($\approx 3,14159$) on ympyrän kehän suhde halkaisijaan. Jos ympyrän kehä korvataan 12-kulmion piirillä, saadaan π :lle likiarvo $12a/2r = 12 \sin 15^\circ \approx 3,106$. Vastaus: 12-kulmion piirin pituus on $24r \sin 15^\circ$. Sillä saadaan π :lle likiarvo kahden numeron tarkkuudella.
- 13.** Funktion suurin arvo on funktion saamista arvoista suurin, ts. välillä $[a, b]$ määritellyn funktion f suurin arvo on $f(x_o)$, jos jokaisella arvolla $x, a \leq x \leq b$, on $f(x) \leq f(x_o)$. Esimerkiksi välillä $[-1, 1]$ määritellyn funktion $f(x) = x^2$ suurin arvo on 1, koska jokaisessa pisteessä $x, -1 \leq x \leq 1$, on $f(x) = x^2 \leq 1$ ja $f(1) = 1 = f(-1)$. Samalla on osoitettu, että funktio voi saada suurimman arvonsa kahdessa pisteessä. Mm. kaikilla reaaliarvoilla x määritellyllä funktiolla $f(x) = x$ ei ole suurinta arvoa. Jos nimittäin a olisi suurin arvo, olisi $f(a+1) = a+1 > a$, mikä on ristiriidassa määritelmän kanssa.
- 14. a)** Jos korkokanta on p ja $q = 1 + \frac{p}{100}$, on $q^6 \cdot 65\,000 = 95\,600$, josta $q = \sqrt[6]{\frac{956}{650}} \approx 1,066410$. Siis korkokanta $p = 100(q - 1) \approx 6,64$. **b)** Jos vuotuinen inflaatio on 2 %, on sijoituksen reaaliarvo kuuden vuoden kuluttua $1,02^{-6} \cdot 95\,600$. Tällöin $q^6 \cdot 65\,000 = 1,02^{-6} \cdot 95\,600$ eli $q = \frac{1}{1,02} \sqrt[6]{\frac{956}{650}} \approx 1,045500$, josta korkokannaksi tulee $p \approx 4,55$. Vastaus: **a)** 6,64, **b)** 4,55.

15. Tammikuun 1998 kyselyssä oli SDP:n suhteellinen osuus 0,236. Suhteellisen osuuden otosjakauman keskihajonta $s = \sqrt{\frac{0,236(1 - 0,236)}{1900}} \approx 0,0097415$. SDP:n kannatuksen 95 % luottamusväli tammikuussa on $[0,236 - 1,96s; 0,236 + 1,96s] = [0,2169; 0,2551]$. SDP:n syyskuun kannatusosuus 0,249 kuuluu em. luottamusväliin, joten ei voida sanoa, että SDP:n kannatus olisi tosiasiallisesti kasvanut 95 % luottamustasolla. Keskustan tammikuun kannatusosuus 0,232 kuuluu myös SDP:n kannatuksen 95 % luottamusväliin. Näin ollen ei voida myöskään sanoa, että SDP:n kannatus tammikuussa todella oli 95 % varmuudella suurempi kuin Keskustan.